

Rehberlik Postası

Eğitim: Eyüboğlu

Meslek Seçimi

Değerli Anne-Babalar,

Meslek seçimi tüm yaşantımız boyunca mutluluğumuzun ya da mutsuzluğumuzun önemli bir parçasını hatta temelini oluşturabilir. Çünkü insan hayatının en önemli dönüm noktalarından birisi olan meslek seçimi, insanın kendi yaşam tarzını da belirlemesi demektir. İnsan hayatının üçte birini kapsayan çalışma süresinde icra edilecek mesleğin seçiminde doğru ve isabetli karar verilmesi gerekmektedir. Yanlış bir seçim; zaman, maddi kaynak ve çaba kaybına sebep olabildiği gibi gençlerin motivasyonunu kırıp daha yolun başında hayal kırıklığı yaşamalarına sebep olabilmektedir. Meslek sadece para kazanma, geçim sağlama yolu değil aynı zamanda bireyin kendini ifade etme ve kendini gerçekleştirme yoludur. Bu nedenle meslek seçiminde temel amaç kişinin mutlu olabileceği bir geleceğin planlanmasıdır.

Bu ayki bültenimizde meslek seçiminde rol oynayan faktörlerden ve mesleki tercihte dikkat edilecek noktalardan söz edeceğiz.

Eyüboğlu Eğitim Kurumları Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Birimi

“Büyüünce ne olacaksın?”

“Yazgıların en güzeli, bir insanın sahip olabileceği en büyük hazine, tutkuyla yaptığı bir iş için ona para ödeniyor olmasıdır.”

Maslow

Daha çocukluk dönemimizdeyken hepimiz büyüklerimizin “Büyüdüğünde ne olacaksın?” sorusu ile karşı karşıya kalırız. Bu soruya muhtemelen pek çoğumuz rol modelimiz olan anne-babamız, akrabalarımız, öğretmenlerimiz ya da hayran olduğumuz ünlü kişilerin mesleklerini söyleyerek yanıt vermişizdir: Doktor, mühendis, pilot, asker, öğretmen, sanatçı, sporcu, polis vb. Ancak çocukluk hayalimizi süsleyen bu mesleklerden; yeteneklerimiz, aldığımız eğitim, kendimizi tanımamız ve tercihlerimizin değişmesi gibi nedenlerden dolayı ilerleyen dönemde çoğunlukla vazgeçeriz.

Meslek seçimi ile olgunlaşma, çocukluk döneminde hayal kurma ile başlar. Ön ergenlik döneminde ise gencin ilgileri ön plana çıkar. 17-18 yaşları, gerçekçi seçimler yapma dönemidir. 25 yaş civarında iş ve kariyer konusunda belli ölçüde kararlılığa ulaşılır.

Mesleki tercihler, ilk ve orta öğretim boyunca verilecek kararlar ve yapılacak seçimlerle yakından ilişkilidir. Mesleki tercih, lise son sınıftan çok önce temel öğretimin son kademesinde, sekizinci sınıfın sonunda girilen ortaöğretim kurumunun yapısına bağlı olarak da değişebilmektedir. Örneğin, meslek lisesine giren birinin, yüksek öğrenim göreceği alan önemli ölçüde belirlenmiş olmaktadır. Öte yandan lisedeki alan seçimi de mesleki tercihe yön verecektir.

Meslek Seçiminde Rol Oynayan Faktörler

- İlgi ve yetenekler
- İstek ve hayaller
- Cinsiyet ve fiziksel özellikler
- Çalışma alışkanlıkları ve okul başarısı
- Ülkenin ekonomik durumu

- Teknolojik gelişmeler
- Mesleğin toplumdaki yeri ve gelir durumu
- Akran etkisi
- Ailenin sosyo-ekonomik durumu ve beklentileri
- Mesleki olgunluk düzeyi
- Öğretmenlerin düşünceleri

Yukarıda görüldüğü gibi, gencin meslek seçiminde rol oynayan etkenler oldukça fazladır ve hepsi de önemli birer belirleyicidir. Öncelikle gencin kendisini iyi tanıması gerekmektedir. Kişinin kendini tanıması, meslek seçiminde rol oynayan kişilik özellikleri yönünden kendini değerlendirebilmesidir. Meslek seçiminde etkili olan kişilik özellikleri ise ilgiler, yetenekler ve değerlerdir.

Herhangi bir zorlama altında kalmadan ya da kişiye herhangi bir ödül vaat edilmediği halde kişi kendiliğinden bazı faaliyetlere giriyor ve doyum sağlıyorsa, kişinin bu tür faaliyetlere ilgi duyduğu söylenebilir. İlgilerin gelişimi çocukluk yıllarına dek uzanır. Çocuğun ilgi alanları 12-13 yaşlarında belirginleşirken, 17-18 yaş civarında kesinleşir. Yetenek ise, öğrenme gücü ya da belli bir eğitim sürecinden yararlanma gücü olarak ifade edilebilir. Kişinin becerilerine bakarak onun yeni bir eğitim sürecinden ne kadar yararlanabileceği ön görülebilir.

Mesleki Tercihle Dikkat Edilecek Noktalar

Kendini ve Yeteneklerini Tanıma

Kendini ve içinde bulunduğu durumu doğru algılayan, kişisel değerleri ile toplumsal beklentileri arasında denge kurabilen birey, kişisel yeterliliğe ulaşabilir. Bu durum bireyin kendini tanıma sürecinde bir hayli yol aldığına göstergesidir. Kendini tanıyan birey ise seçim işlemlerinde daha tutarlı olacaktır.

Yükseköğretim programlarının gerektirdiği yetenek düzeyi ile bireyin hangi alanlarda ne düzeyde yeteneğe sahip olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bireyin yeteneğinin üzerinde ya da gerisinde kalan bir alana yönelmesi söz konusudur. Bu durum ise sıkıntı, başarısızlık ve doyumsuzluklara neden olacaktır. O halde, bu aşamada güçlü ve zayıf olunan alanlar göz önüne alınmalı ve bireyin en çok sahip olduğu beceri ve yetenekleri ortaya koyabileceği meslekler tercih edilmelidir.

İlgi Alanlarını Bilme

İlgi duyulan bir faaliyet alanı, aynı zamanda yetenekli olunan alanı işaret eder. Doğal olarak sadece yetenekli olunan alanlarda başarılı çalışmalar yapılabilir. Bu nedenle, ilgi alanını belirlemek, meslek seçimini kolaylaştıracak bir etkidir.

Değerleri veya Kişilik Özelliklerini Bilme

Mesleki faaliyetlerden beklenen doyumunu, mesleki değer olarak kabul edebiliriz. Başka bir ifadeyle değer, mesleğin yapıldığı ortamdan ve toplumsal ödüllerden gelen doyumlardır. Bu durumda ne için çalışılacağı, meslekten beklentilerin ne olacağına yanıtı, gencin mesleklere yükleyeceği değerleri yansıtabilir. Değerleri yakından tanımak, bireyi, bu değerlere uygun mesleklere götürecektir.

Meslekleri Tanıma

Meslek seçme aşamasında karar verirken çoğu kez bocalanır ve seçimler tesadüflere bırakılır. Bu durum ise ileride hayal kırıklığına neden olur. Meslek seçiminde doğru kararlar alabilmek için yetenekler ve ilgi duyulan meslekler hakkında ayrıntılı incelemelere ihtiyaç vardır.

Akademik Bakımdan Güçlü Olunan Alanın Bilinmesi

Genel okul başarısı, en çok başarılı olunan ders/dersler, hatasız ve süratli yanıtlanan testler akademik açıdan güçlü olunan alanları ortaya koyacaktır. Bu etmenlerin birleşimiyle, meslek seçiminde daha tutarlı tercihler yapılabilir.

Gelecekle İlgili Planları Netliğe Kavuşturmak

Tercih edilecek alana yönelik olarak gelecekte nelerin yapılacağı ortaya konulmalıdır. Çünkü hedef belirlemeden okumak, öğrenim yaşantısı sırasında alınması gereken önlemlerin göz ardı edilmesine neden olur. Bu durum mesleğe, yaşantıdaki eksikliklerle beraber başlama anlamına gelecektir. Bunu önlemek için, okunacak alanın hangi nedenden dolayı seçildiği ve gencin ileride neler yapacağı ayrıntılı biçimde düşünülmelidir.

Dış Etkenlerden Arınmak, Aile ile Uzlaşmak

Alan ve meslek seçiminde kuşkusuz çevreden fikir alınabilir. Ancak, danışılacak insanların konularında uzmanlaşmış olmalıdır. Yakın çevrenin etkisiyle yapılacak seçimlerde kararsızlık yaşamak ya da başkaları istiyor diye tercihleri değiştirmek, genci geri dönüşü zor veya olanaksız durumlara götürebilir.

Toplumsal Yargıların Üstünde Düşünebilmek

İlgi ve yetenekler doğrultusunda olmayan ama salt toplum tarafından üstte tutulan meslekleri tercih etmek de sağlıklı bir seçim olmayacaktır.

Meslek Seçerken Cevap Aranacak Sorular:

- Seçilmesi düşünülen alan, ilgilere ve yeteneklere uygun mu?
- Lise alanları ile yükseköğretim programları arasındaki ilişki biliniyor mu?
- Öğrencinin hangi alanda daha başarılı olduğu biliniyor mu?
- Mesleğin tehlikeli yanı var mı?
- Gerekli olan eğitim dönemi ne kadar?
- Okul sonrası özel bir hazırlık gerekiyor mu?
- Mesleğin yaş, cinsiyet, boy, kilo ve dış görünüşle ilgili belli şartları var mı?
- Mesleğe giriş-emekli olma koşulları neler?
- Sosyal güvenliği var mı?
- Meslekte ilerleme hangi koşullara bağlı?
- Bu meslekten başka mesleklere geçiş yapılabilir mi?
- Mesleği yapanlar için mesleğin en olumsuz ve en cazip tarafları neler?
- Mesleğin toplumdaki yeri ve saygınlığı nedir?
- Seçilecek mesleğe olan talep ne durumda?
- Bölgeye veya mevsime göre gereklilik gösteriyor mu?
- İş bulmak kolay mı?
- Bu mesleğe duyulan ihtiyacın azalması veya artması söz konusu mu?
- Kamu ve özel sektörde iş bulunabileceği gibi serbest çalışma imkanı da verebiliyor mu?
- Bu meslekte çalışanların ortalama kazançları ne kadar?

Meslek Seçimi ve Kariyer Planlama Konusunda

Anne-Babalara Öneriler

- Her anne-baba çocuğunun iyi bir geleceğe sahip olmasını ve yaşamı boyunca mutlu olmasını ister. Ancak bazı durumlarda anne-baba kendi gerçekleştiremedikleri ideallerini çocuklarının gerçekleştirmesini bekler. "Ben olamadım, o olsun" anlayışı ile genç zorlanır. Çocuğunuzun istek ve ideallerinin sizden farklı olabileceğini unutmayın. Meslek seçimi konusunda yol gösterebilir, fikrinizi söyleyebilirsiniz ama son kararı genç vermelidir.
- Çocuğu iyi tanıyıp, anlayarak, karakteri, yetenekleri ve ilgi alanları doğrultusunda uygun mesleğe yönlendirmeli, mümkün olduğunca gerçekçi ve sağlıklı karar almaya çalışılmalıdır.
- Anne-babalar küçük yaşlardan itibaren çocuğun bağımsızlığını destekleyerek öz güven sahibi olması ve kendi kararlarını alması yönünde ona yardımcı olmalıdır.
- Çocuğun sosyal ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- Gencin kendi ilgi, yetenek ve beklentileri doğrultusunda seçim yapmasına izin verilmelidir. Yapacağınız en büyük yardım, ilgi ve yeteneklerini tanımada ona destek olmaktır. Bazı yetenekler aile tarafından anlamlı bulunmadığı için ihmal edilebilir ya da bastırılabilir.
- Meslek seçiminde gençlerin cevaplamaları gereken bazı sorular söz konusudur. Bu soruları cevapladıkça meslek seçimlerine dair verecekleri kararlar sağlıklı olacaktır. Başarılı olabileceği meslekleri araştırırken çocuğunuzun "Ben neler yapabilirim?" sorusunun cevabı yeteneklerini, "Ben neleri yapmaktan hoşlanırım?" sorusunun cevabı günlük yaşamındaki ilgi alanlarını, "Ben ne istiyorum?" sorusunun cevabı ise meslek değerlerinin tanımlanmasını ve yaptığı işin sonunda elde etmek istediği olanakları belirlerler.
- Bazı anne-babalar çocuğunun yeteneklerini gözetmeksizin onu zorlar. Çocuğunuzun yeteneklerine ve isteklerine uygun olmayan bir mesleği seçmesi onu mutsuz ve genellikle başarısız yapar.

- Gençleri kendisinden daha başarılı olan kişilerle kıyaslamak onu üzecek ve kızdıracaktır. Böyle bir durumda çocuğunuza; "Seni bu halinle kabul etmiyorum, sen de başkaları kadar başarılı olursan seni kabul ederim." mesajını verirsiniz. Unutmayın; insanlar yetenekleri yönünden eşit değildir. Çocuğunuzun durumunu başkalarıyla değil daha önceki kendi durumuyla değerlendirin.
- Anne-baba tutumları, çocuğun mesleki gelişimini olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilir. Örneğin, otoriter aileler çocuğun bağımsız karar verme davranışını pekiştirmezler. Bu durum bireyin, kendisini objektif değerlendirmesini ve meslek kararı vermesini zorlaştırır.
- Anne-babalar belirli mesleklere yönelik olumlu ya da olumsuz tutum ve düşüncelerini çocuğa yansıtmemalıdır. Bu durum, meslek seçimi aşamasında bireyin kendi gerçeklerinden uzaklaşıp, ailesinin benimsediği yöne kanalize olmasına neden olabilir.
- Anne-babalar çocuklarını; sosyal aktivite, kulüp çalışmaları, sosyal sorumluluk projeleri ve sivil toplum derneklerinde yapılan çalışmalara katılım sağlaması yönünde cesaretlendirmelidir.
- Çocuklar birden fazla yabancı dil öğrenme konusunda yönlendirilmelidir.
- Lise öğrencilerinin yaz tatili dönemlerinde kısa süreliğine bir işte çalışması, onların iş yaşamı konusunda deneyim kazanması açısından yararlı olacaktır.
- Üniversite 1. sınıftan itibaren gencin staj yaparak iş sahasına inmesi ve referans almasına önem verilmelidir.
- Gelecekte iş yaşamında saygın ve itibarlı olması için gence dijital ortamda bıraktığı izlere dikkat etmesi gerektiği öğretilmeli ve bu konuda gence örnek olunmalıdır.

Kaynakça:

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/03/01/704895/dosyalar/2014_11/24113712_kariyer_kitpacik_v1.pdf

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/14/964171/dosyalar/2012_12/14101926_mesleksecimi.pdf